

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента
Гаркуші Сергія Васильовича
про дисертацію **Ткачук Олени Геннадіївни**
«Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів
в освітньому процесі з фізичного виховання»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Специфіка професійної діяльності лікарів, підвищення конкурентоспроможності фахівців цього профілю, реформування медичної системи підвищують вимоги до здійснення професійної підготовки майбутніх лікарів.

Для студентів медичних ЗВО значимість цінності власного здоров'я та здоров'я пацієнтів, ведення здорового способу життя, сформована здоров'язбережувальна компетентність, культура здоров'я, гармонійний розвиток фізичних якостей значно зростає у зв'язку зі специфікою майбутньої професійної діяльності лікаря та особливостями навчальної діяльності студентів-медиків. Для успішного виконання професійних обов'язків майбутньому лікарю необхідно мати значний рівень фізичної працездатності, що передбачає пізыкий рівень стомлюваності та достатній рівень розвитку загальної витривалості. Важливе значення також має координація рухів та м'язова чутливість лікаря. Саме розвиток цих фізичних якостей обумовлений специфікою професійної діяльності лікаря, до яких слід віднести: ненормований робочий день (нічні та позапланові чергування лікарів та медсестер); значні фізичні навантаження (складна робота працівників швидкої допомоги, лікарів МНС, сімейних та дільничних лікарів, медичних працівників у сільській місцевості, багатогодинні, виснажливі операції, які проводять хірурги та їх асистенти, надання першої медичної допомоги, транспортування хворих чи потерпілих; точність рухів та м'язової координації (життєво важлива робота вертебрологів, анестезіологів, кардіо та нейрохірургів; акушерів, травматологів та ортопедів).

Здоров'я студентів медичного профілю є однією з важливих умов їх ефективної участі в майбутній професійній діяльності, будь-які порушення стану здоров'я з безумовними перепонами на шляху досягнення професійного успіху та самореалізації. Слід зазначити, що ефективність навчання в закладі вищої освіти в значій мірі залежить від рівня здоров'я, функціонального стану організму майбутніх лікарів, фізичної підготовленості, сформованості навичок здоров'язбереження, що актуалізує проблему формування їх здоров'язбережувальної компетентності.

З огляду на це, дослідження Ткачук Олени Геннадіївни проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання є своєчасним і актуальним.

Відзначимо, що дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри фізичного виховання і здоров'я Національного медичного університету імені О.О. Богомольця «Наукове обґрунтування розвитку професійно важливих фізичних якостей студентів медичних закладів III–IV рівнів акредитації» (0116U000129). Це підтверджує теоретичну і практичну значущість роботи.

Беззаперечним науковим здобутком Ткачук О.Г. є високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Структура дисертації дає вичерпне уявлення про логіку наукового пошуку і ті положення, що виділяються дисерганткою як ключові.

Для обґрунтованого визначення проблеми дослідження автором проведено детальний аналіз сучасного стану проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх фахівців медичної галузі. Не викликає заперечень визначений автором апарат дослідження: об'єкт, предмет і мета знайшли своє відображення в розроблених автором гіпотезі та завданнях дослідження.

На підґрунті з'ясованих теоретичних і методичних основ проблеми дослідження у дисертаційній роботі ставиться за мету теоретичне обґрунтування моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання та експериментальна перевірка її ефективності.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (326 найменувань, з них іноземною мовою – 34), 10 додатків. Загальний обсяг роботи становить 274 сторінки, основного тексту – 161 сторінка. Робота містить 20 таблиць і 18 рисунків.

Структура дисертаційної роботи є досить виваженою та логічною: від розгляду соціальної значущості здоров'я як концептуальної основи розвитку здоров'язбережувальної компетентності лікарів, висвітлення нормативно-правової бази та міжнародного досвіду формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання в закладах вищої медичної освіти до окреслення педагогічних умов та розроблення моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання та експериментальної перевірки її ефективності.

Так, аналіз змісту дисертації Ткачук О.Г. дав змогу виявити, що у *вступі* авторкою обґрунтовано актуальність теми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету та завдання наукового пошуку, її зв'язок з науковими програмами й темами, визначено методи дослідження; розкрито наукову повизнану й практичне значення отриманих результатів, зазначено особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів дослідження, публікації; схарактеризовано структуру дисертації.

У *першому розділі дисертації* – «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів як педагогічна проблема» – авторкою проаналізовано сучасний стан проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів; уточнено сутність і зміст базових понять «компетентність», «здоров'я», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна компетентність» (п. 1.2); Олена Геннадіївна глибоко проаналізувала нормативно-правову базу (п.1.4) та узагальнила іноземний досвід (п.1.5) з проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання в закладах вищої медичної освіти.

Аналіз тексту *другого розділу* дисертаційного дослідження – «*Теоретико-методологічні засади моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання*» – дав змогу з'ясувати, що автором розкрито загальну методику наукового дослідження, окреслено його етапи (с.70-78); визначено структуру та зміст здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів (с.79-91); схарактеризовано критерій, показники та рівні сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів с. (91-109); розроблено модель та визначено педагогічні умови формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання (с. 109-138).

У цьому розділі дисертації автор висвітлює логіку процесу моделювання, а саме, подає текстовий опис моделі та її графічну інтерпретацію. Є позитивним, що подана у дисертації модель за своєю сутністю є структурно-процесуальною, тобто відбуває структурні компоненти, зміст та динаміку етапів формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів.

У процесі репрезентації зазначененої моделі, автор розкриває її концептуальні засади, які пов'язані з сучасними освітніми парадигмами та науковими підходами, що відбуваються у спеціальних принципах формування здоров'язбережувальної компетентності, пріоритетними серед яких є принципи індивідуалізації, креативності, цілеспрямованості, гармонійного розвитку, системності; подає змістові та динамічні аспекти, певний інструментарій процесу формування здоров'язбережувальної компетентності.

Спроектовану авторкою модель вигідно відрізняють від інших змістовий та організаційно-процесуальний блоки. *Змістовий* – розкриває структуру (аксіологічний, мотиваційний, гносеологічний і праксеологічний компоненти) і оновлений зміст освітнього процесу з фізичного виховання (модуль «Здоров'я та роль фізичного виховання у його збереженні. Діагностика та моніторинг стану здоров'я»). *Організаційно-процесуальний* – розкриває етапи формування здоров'язбережувальної компетентності: діагностичний (проведення діагностики стану здоров'я майбутніх лікарів за експрес-методами оцінки рівня здоров'я; визначення рівня знань майбутніх лікарів про здоров'язбережувальні методики і

технології), теоретико-рефлексивний (формування бази знань і умінь у виборі оздоровчих систем та здоров'язбережувальних технологій для зміцнення здоров'я) і відтворювальний (вивчення і практичне застосування методик оцінки рівня здоров'я у практичній діяльності, складання і демонстрація комплексів оздоровчих вправ).

Окремої уваги заслуговують визначені й обґрунтовані автором педагогічні умови, що сприяють досягненню мети – формуванню здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів, до яких віднесено такі: цілеспрямована мотивація майбутніх лікарів до набуття здоров'язбережувальної компетентності на основі цінісного ставлення до власного здоров'я; створення здоров'язбережувального освітнього середовища для гармонійного розвитку, збереження і підвищення рівня власного здоров'я; розбудова системи знань з діагностики стану здоров'я та його контролю, здоров'язберігаючих технологій; готовність науково-педагогічних працівників до формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх лікарів.

Загалом, можна погодитися з представленим у запропонованій моделі критеріальним апаратом щодо визначення рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності, що містить такі критерії, як: аксіологічний, мотиваційний, гносеологічний, праксеологічний.

Стрижневим у дослідженні є *третій розділ* – «*Експериментальна перевірка результативності моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів*», який є емпірично спрямованим, вибудуваним на результатах низки педагогічних досліджень, студіює зміст і результати експериментально-дослідної роботи авторки на реалізацію моделі і педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів.

Кількісна та якісна інтерпретація результатів дослідження дозволила дисертантці підтвердити ефективність розробленої моделі. Вірогідність результатів експериментальної роботи доведена використанням відповідних математико-статистичних методів (критерій χ^2 -Пирсона).

Загалом, опис експериментальної складової дослідження, процедури збору емпіричних даних та перевірки їх достовірності відповідають меті та завданням дослідження.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які випливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи.

Матеріали, подані в додатках, а саме: методики оцінювання рівня здоров'я, норми оцінювання фізичної працездатності, діагностичні анкети з визначення рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності, комплекси вправ з пілатесу, лекційні матеріали, сприяють повноті сприймання основного тексту дисертації.

Найбільш суттєвими результатами дослідження, що містять наукову новизну вважаємо:

- обґрутування і експериментальну перевірку результативності моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання у медичних закладах вищої освіти;
- виокремлення структурних компонентів (акеіологічний, мотиваційний, гносеологічний, праксеологічний) та розкриття змісту здоров'язбережувальної компетентності майбутнього лікаря;
- створення педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності, що забезпечують результативність освітнього процесу професійної підготовки майбутніх лікарів (цілеспрямована мотивація майбутніх лікарів до набуття здоров'язбережувальної компетентності на основі ціннісного ставлення до власного здоров'я; створення здоров'язбережувального освітнього середовища для гармонійного розвитку, збереження і підвищення рівня власного здоров'я; розбудова системи знань з діагностики стану здоров'я та його контролю, здоров'язберігаючих технологій; готовність науково-педагогічних працівників до формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх лікарів);

конкретизацію поняття «здоров'язбережувальна компетентність лікаря», яка інтерпретується автором як особистісна якість, набута в процесі професійної підготовки, що відображає сформованість: системи знань, практичних умінь; здатність і готовність створювати здоров'язбережувальне середовище у професійній діяльності лікаря;

удосконалення теоретичних аспектів професійної підготовки майбутніх лікарів на основі компетентнісного підходу в освітньому процесі з фізичного виховання медичних закладів вищої освіти, у частині визначення загальних компетентностей;

подальшого розвитку набула організація освітнього процесу підготовки майбутніх лікарів шляхом розширення й поглиблення змісту (темами спрямованими на здоров'язбереження), форм і методів формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. До переваг дисертаційної роботи Ткачук О.Г. можна віднести її безсумнівне **практичне значення**, яке полягає в тому, що наукові результати дисертаційного дослідження стали підґрунтам для оновлення змісту підготовки майбутніх лікарів у медичних закладах вищої з дисциплін «Фізичне виховання» і «Фізичне виховання і здоров'я» на основі компетентнісного підходу. Зокрема авторкою розроблено модуль «Здоров'я та роль фізичного виховання у його збереженні. Діагностика та моніторинг стану здоров'я»; впроваджено в освітній процес оздоровчу методику «Пілатес»; апробовано матеріали для контролю знань з дисциплін «Фізичне виховання» і «Фізичне виховання і здоров'я».

Результати дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох медичних ЗВО.

Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації.

Зазначимо, що розроблені теоретичні й методичні матеріали дослідження доцільно використовувати в освітньому процесі медичних ЗВО, в яких здійснюється професійна підготовка майбутніх лікарів на заняттях з фізичного виховання та в позанавчальній діяльності з фізичного виховання з метою зростання їх професійного потенціалу в аспекті здоров'язбереження, підвищення їх фізичної працевдатності та рухового потенціалу студентів.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю його вихідних положень; ґрунтовним системним аналізом наукових джерел з проблеми дослідження; застосуванням комплексу методів, що відповідають об'єкту, предмету, меті і завданням дослідження; тривалістю дослідно-експериментальної роботи (2015-2018 pp.); репрезентативністю вибірки; математично-статистичною інтерпретацією кількісного та якісного аналізу емпіричних даних; підтвердженням ефективності експериментальної моделі та педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання; позитивними результатами впровадження висновків дослідження в освітній процес закладів вищої освіти.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження знайшли достатнє відображення у змісті 15 публікацій автора: зокрема у 7 статтях у наукових фахових виданнях України з педагогічних наук, 1 – електронному фаховому виданні України, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні та 6 – у збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам ДАК України та «Порядку присудження наукових ступенів».

Повнота викладення результатів в авторефераті. Детальний аналіз представлених рукопису та автореферату дисертації дає підстави констатувати ідентичність автореферату й основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і результати дослідження в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації.

Основні результати дисертаційного дослідження пройшли достатню **апробацію** і оприлюднені у виступах на науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнях та на засіданнях відділу лідерства та інституційного розвитку вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України (2015–2018 pp.).

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, Ткачук Олени Геннадіївни, вважаємо за необхідне зазначити наступні **дискусійні положення та зауваження** до поданої дисертаційної роботи:

1. Авторка вдало обґрунтує актуальність теми дослідження, проте доцільно було б навести статистичні дані щодо динаміки стану здоров'я майбутніх лікарів в Україні за останні роки та причини захворюваності населення країни, причини та фактори втрати здоров'я та створення механізмів компенсації (у тому числі і засобами фізичного виховання), що підсилило б аргументацію щодо своєчасності й актуальності дослідження.
2. Бажано було б розкрити в дисертації особливості організації системи фізичного виховання майбутніх лікарів з урахуванням особливостей їх майбутньої професійної діяльності та доцільності обрання саме методики пілатесу для розвитку необхідних професійних фізичних та психічних якостей.
3. Потребує більш детального розкриття змісту заявлена дисеранткою (с. 5 автореферату та с. 18 дисертації) оздоровча методика «Пілатес», адже наявні в додатках матеріали (додаток Є (с. 239-243) «принципи методики Пілатес», додаток Ж (с. 244-247) «виправи методики Пілатес») не створюють повного уявлення про неї.
4. При діагностуванні вихідного рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності (с. 104) автором зазначено проведення процедури діагностування рівнів розвитку фізичної підготовленості студентів. Бажано було б навести ці кількісні дані в основному в тексті роботи або в додатках, що сприяло б більш повному розумінню дійсного стану фізичної підготовленості студентів-лікарів.
5. У третьому розділі назви параграфів сформулювати так, щоб вони відображали їх зміст, а саме: п. 3.1 доцільно було сформулювати так – «Діагностування стану сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів на констатувальному етапі дослідження»; п. 3.2. Експериментальна робота щодо формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів у процесі занять з фізичного виховання», п. 3.3. Перевірка ефективності реалізації моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів у процесі занять з фізичного виховання.

У цілому, висловлені зауваження не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути враховані та виправлені у подальшій науковій роботі дисертантки.

Загальний висновок. Підсумовуючи вищезазначене, констатуємо, що дисертаційна робота Ткачук Олени Геннадіївни є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, що має безперечну наукову новизну, вагому теоретичну і практичну значущість. Авторкою здійснено комплексне розв'язання важливого наукового завдання теорії і методики

професійної освіти – формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання.

Дисертаційна робота «Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх лікарів в освітньому процесі з фізичного виховання» заслуговує позитивної оцінки, відповідає паспорту спеціальності 13.00.04, вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.) щодо кандидатських дисертацій, а її авторка – Ткачук Олена Геннадіївна – заслуговує присудження її наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, доцент,
декан факультету фізичного виховання,
професор кафедри педагогіки, психології
та методики фізичного виховання,
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

С. В. Гаркуша

Надзвіжка Гаркуша С.В. засвідчує
начальник відділу кадрів
Національного університету
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Л.Ф. Лук'яненко